

PLÁN ÚSES A INFORMAČNÍ SYSTÉM ÚSES

RNDr. Josef GLOS

*AGERIS s. r. o., Jeřábkova 5, 602 00 Brno
josef.glos@ageris.cz*

Využívání nástrojů GIS v oblasti územních systémů ekologické stability (ÚSES) se dosud omezovalo většinou na poskytování základních údajů o skladebných prvcích ÚSES a kartografické vizualizace někdy zjednodušených vyjádření vymezení těchto prvků na monitorech či tištěných mapách. Zásadním problémem však často bylo zjistit původ těchto dat (dokumentace, z nichž byly přebírány) a jejich závaznost (a to někdy i v situacích, kdy byly zdroje popsány). V souvislosti s poskytováním údajů o ÚSES pro územně analytické podklady (ÚAP) v digitální podobě vyvstala potřeba poskytovat data standardizovaným způsobem, což vede k potřebě sjednotit i věcnou a formální podobu plánu ÚSES. Standardizovaná podoba údajů ÚSES na území celé republiky by umožnila konečně využívat i analytické nástroje GIS jako podpory:

- pro rychlé a efektivní hodnocení vymezení a návazností skladebných prvků ÚSES
- pro řešení uspořádání těchto prvků v rámci logicky navržené sítě širšího prostoru
- v případě potřeby i pro snadnější návrh variantních řešení.

Plán ÚSES ve spojení s informačním systémem ÚSES byl na této konferenci poprvé zmíněn v roce 2004 v příspěvku „Dokumentace ÚSES – základ informačního systému (J. Glos, J. Kocián)“, ve kterém mimo jiné autoři shrnuli poznatky o podobě těchto dokumentací. V rámci zkušebního naplnění tehdy vyvinutého informačního systému ÚSES (dále jen IS ÚSES) daty pro část Kraje Vysočina byla využita řada různých dokumentací obsahujících vymezení ÚSES (plány či generely ÚSES coby oborové dokumenty orgánů ochrany přírody, územní plány obcí, komplexní pozemkové úpravy apod.). Již tehdy bylo zřejmé, že i přes obsahovou a formální různorodost zdrojových dokumentací je možné IS ÚSES daty naplňovat tak, aby na jedné straně podoba digitálních dat co nejvěrněji zachycovala podobu vymezení v dokumentacích, a na druhé straně umožnila uživateli informačního systému kontrolovat správnost vymezení a návazností v širším území. Zmiňovaná různorodost dokumentací však značně komplikovala (a komplikuje dosud) také proces sběru dat, který v mnoha případech vyžadoval nejen vysokou odbornou erudici v oblasti dokumentací ÚSES, ale mnohdy i „detektivní“ schopnosti pro určení „co tímto grafickým vyjádřením vlastně autor myslel“. S rozvojem využívání GIS v územně plánovacích podkladech a dokumentacích se obsahová i formální různorodost přenesla i do různých datových modelů obsahujících skladebné části ÚSES v jednotlivých částech ČR. Velkou příležitostí v oblasti standardizace dokumentací ÚSES přinesly územně analytické podklady (ÚAP), jejichž součástí skladebné části ÚSES jsou. Bohužel složitost, množství údajů a problémy zejména s daty technických sítí odsunuly problematiku údajů ÚSES stranou zájmu, a tak obsahová i formální podoba ÚSES v ÚAP jednotlivých krajů i obcí s rozšířenou působností je rozdílná a četně i obsahově chybná i nadále. Standardizovaný plán ÚSES coby územní studie, z níž lze přebírat údaje o území pro ÚAP je proto stále

aktuálním problémem, jehož vyřešení by usnadnilo proces předávání dat o ÚSES mnohým poskytovatelům údajů a následně i využití dat v procesu územního plánování.

V rámci tohoto příspěvku nechci podrobně specifikovat podobu plánu ÚSES a jeho digitální vyjádření coby údaje o území ÚAP, pokusím se však stručně popsat svou představu o základních požadavcích na obsahovou i formální podobu této dokumentace:

- Plán ÚSES by se vyhotovoval pro území obce, příp. pro území obce s rozšířenou působností
- Plán by se vyhotovoval v případě, že aktuálně směrodatná (poslední, závazná) podoba ÚSES vykazuje věcně či formálně chybná vymezení skladebných částí ÚSES (např. nedodržení prostorových parametrů, neprovázanost na sousední území), případně bylo nalezeno nové, výhodnější řešení, nebo byla změna řešení vyvolána změnami ÚSES v navazujícím území
- Součástí plánu by byly:
 - o analytická část obsahující aktuálně směrodatné vymezení skladebných prvků ÚSES (může jich být i více) ve vyjádření totožném s příslušnou dokumentací (zdrojová podoba) a v přehledném vyjádření (referenční podoba – zjednodušené a jednotné vyjádření skladebných prvků z jedné či více dokumentací ÚSES)
 - o návrhová (koncepční) část ÚSES obsahující věcně správné vymezení ÚSES řešeného území s návaznostmi na navazující území v dohodnutém jednotném členění (legendě)
 - o dle potřeb vyjádření požadovaných změn ve vymezení skladebných částí ÚSES oproti aktuálně směrodatnému vymezení
 - o tabulková část návrhu ÚSES se specifikací a charakteristikou jednotlivých prvků či jejich částí
 - o textová část popisující základní principy vymezení ÚSES v řešeném území

Pro digitální vyjádření takto strukturovaného plánu ÚSES by bylo možné využít již existující objektově orientovaný IS ÚSES na platformě GIS, který by mohl být realizován na úrovni ORP, kraje či celé ČR (pozn. dle zkušeností se jako výhodná a nejvíc reálná jeví úroveň krajská). Využití IS ÚSES je výrazně výhodné za podmínky průběžné a včasné aktualizace údajů ÚSES, aktualizace nárazová (např. ve dvouletém časovém intervalu pořizování aktualizací ÚAP) hodnotu využívání IS ÚSES značně snižuje. Průběžná a včasná aktualizace IS ÚSES ovšem zvyšuje nároky na straně pořizovatelů dat pro tento systém (proměnlivé množství údajů ÚSES a jejich změn v průběhu roku). Řešením pro část dat (zejména zdrojové, případně koncepční podoby) by mohla být vzdálená víceuživatelská editace dat na mapovém serveru, kde by data do IS ÚSES mohly vkládat osoby pověřené příslušným orgánem ochrany přírody (pracovníci orgánu OP nebo přímo zpracovatelé dokumentací – dle možností v prostředí silného či tenkého klienta). Naplňování a správa referenční podoby dat by pak měly být úkolem správců IS ÚSES, kteří by garantovali nejen kontrolu naplňování a aktualizace všech údajů ÚSES, ale zabývali by se i hodnocením věcné správnosti vlastního vymezení ÚSES na úrovni podpory výkonu orgánů státní správy v oblasti ochrany přírody a územního plánu.

ZÁVĚR

Příspěvek stručně popisuje jednu z možností jak přistupovat ke standardizaci plánu ÚSES a následnému naplňování a využívání nástrojů GIS pro podporu věcně správného vymezení ÚSES. Základním předpokladem tohoto přístupu je však jasné a srozumitelné metodické zajištění plánu ÚSES. Dočkáme se ho někdy?